

№ 22 (471)
Чэрвень 2013 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

👉 **Ельскія чытанні: шляхецкая культура Беларусі XIX – пач. XX ст. –** стар. 3

👉 **Ушанаванне: каля брацкай магілы 1863 года –** стар. 4

👉 **Культурныя повязі: музычныя інструменты Славакіі ў мінскім музеі –** стар. 6

Узгадаць і быць годнымі!

Канферэнцыя

Двор магнатаў ВКЛ і Рэчы Паспалітай

Міжнародная навуковая канферэнцыя «Магнацкі двор і сацыяльнае ўзаемадзеянне (XVI–XVIII стст.)» адбылася з 6 па 8 чэрвеня. Арганізатарамі выступілі Беларускі інстытут правазнаўства (БІП), Музей «Замкавы комплекс “Мір”» і Польскі Інстытут у Мінску. На мерапрыемства з’ехаліся прадстаўнікі 29-і навуковых устаноў з 6-і краінаў (Беларусь, Расія, Украіна, Літва, Польшча і Чэхія).

Цягам двух першых дзён праходзілі навуковыя пасяджэнні. 6 чэрвеня навукоўцаў прымаў Беларускі інстытут правазнаўства, дзе адбыліся пленарнае пасяджэнне і першая частка канферэнцыі. З вітальнымі словамі выступілі прадстаўнікі ўстановаў-арганізатараў. Заснавальнік БІП і яго першы рэктар, доктар юрыдычных навук, прафесар Сця-

пан Сокал звярнуў увагу на значнасць дзейнасці магнатаў для земляў ВКЛ і Рэчы Паспалітай у акрэслены перыяд. Дырэктар Польскага Інстытута ў Мінску Уршуля Дарашэўская палічыла вельмі істотным, што другі дзень канферэнцыі пройдзе ў сімвалічным для Рэчы Паспалітай месцы – у мястэчку Мір; выступіў і цяперашні рэктар БІП Віктар Галаванаў. Веў рэй першага

В. Банько, С. Сокал і В. Галаванаў

дня прарэктар на навуковай працы БІП Васіль Банько.

Вядучыя эксперты ў акрэсленай праблематыцы прадставілі даклады па розных аспектах функцыянавання магнацкага двара і магнатаў у кантэксце сацыяльна-палітычнага жыцця эпохі ВКЛ і Рэчы Паспалітай. Віталь Галубовіч з Гродзенскага дзяржаўнага аграрнага ўніверсітэта прадставіў даклад «Двор магнатаў і павет: віцебская кліентэла вілейскага ваяводы Крыштафа Радзівіла ў 1630-х гг.». Выступленне навукоўца выклікала шмат пытанняў і прывяло да дыскусіі, якую складана было спыніць.

Прадстаўнік польскага боку Анджэй Рахуба (Інстытут гісторыі Польскай акадэміі навук) пазнаёміў прысутных з тэзісамі даклада «Казімір Златкоўскі, вучоны слуга Радзівілаў». Ад слухачоў знайшліся нават некаторыя ўдакладненні да біяграфіі Златкоўскага. Зміцер Яцкевіч з Нацыянальнага гістарычнага архіва Рэспублікі Беларусь прадставіў даклад «Патранат магнатаў у беларускіх месцах Вялікага Княства Літоўскага XVII–XVIII стст.», а Альбіна Семянчук (Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт імя Янкі Купалы) разглядала «Магнацкія рэзі-

дэнцы як асяродкі гіста-рыяграфіі ў XVI ст.» і інш.

Другі працоўны дзень праходзіў у вялікай канферэнц-зале Музея «Замкавы комплекс “Мір”», дзе гасцей і ўдзельнікаў вітала яго дырэктар Вольга Папко. Навуковае пасяджэнне ў Міры было амаль у два разы большым па колькасці прадстаўленых дакладаў. Восем некаторыя з іх: Ніна Скеп’ян з Карлавага ўніверсітэта ў Празе разважала на тэму «Пачаткі будавання прыватнаўласніцкіх каменных замкаў у Вялікім Княстве Літоўскім», Раймонда Рагаўскене (Інстытут гісторыі Літвы) прадставіла даклад на тэму «Шуты, карлікі і другія маргинальныя групы на дворах магнатаў Вялікага Княства Літоўскага в XVI в.»; пра «Арганізацыю кухоннай службы пры магнацкіх дварах у Вялікім Княстве Літоўскім XVI–XVII стст.» паведаміла Анастасія Скеп’ян з Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і інш.

Завяршылася канферэнцыя трэцім, але ўжо не працоўным, днём – экскурсійнай праграмай у Мірскім замку і наведваннем замкава-палацавага комплексу ў Нявіжы. Па выніках канферэнцыі мяркуецца выдаць аднайменны навуковы зборнік, у якім будуць змешчаны прадстаўленыя даклады.

Наста
КАДЫТРЫБ
Фота аўтара

3 дакладамі выступаюць А. Рахуба і В. Галубовіч

Сёлета ў лютым Слабадская сельская бібліятэка была рэарганізаваная ў бібліятэку-клуб і змяніла свой адрас прапіскі. Сёння яна размяшчаецца ў будынку колішняй мясцовай школы. Бібліятэкарам тут працуе былая настаўніца рускай мовы і літаратуры Таццяна Шыдлоўская. У зоне абслугоўвання бібліятэкі знаходзіцца 9 населеных пунктаў (Беравіца, Іванаў Бор, Боркі, Навасёлкі, Петухоўка, Румок, Слабада, Смалінец і Хароміцкія). Жыхароў аддаленых вёсак адзін раз у месяц наведвае бібліёбус, таму чытачы ніколі не застаюцца без кніг.

У падарунак – кнігі

17 мая адбылося адкрыццё будынка бібліятэкі-клуба. Ва ўрачыстай абстаноўцы дырэктар Уздзенскай цэнтральнай бібліятэчнай сістэмы Аксана Драчан перадала ў дар ад Прэзідэнцкай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь 513 кніг для дзяцей і дарослых.

– Не першы год мы супрацоўнічаем з Прэзідэнцкай бібліятэкай па папаўненні і абнаўленні фондаў нашых бібліятэк новымі кнігамі, – адзначыла Аксана Валер’еў-

на. – Так, напрыклад, у мінулым годзе нам было перададзена звыш ста кніг, якія размеркаваны паміж Дзешчанскай, Сямёнавіцкай і Ліцвянскай сельскімі бібліятэкамі. Спадзяюся, што і надалей мы будзем падтрымліваць сяброўскія стасункі. Таксама прыемна, што кола нашых сяброў пастаянна пашыраецца. Свае новыя кнігі нам заўсёды перадае доктар тэхнічных навук, прафесар Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта Георгій Блюмін. У апошняй кнізе «Рублёвка и её обитатели» ён згадвае ўздзенскую вёску Прусінава.

Гаспадыня Таццяна Паўлаўна падрыхтавала для гасцей шыкоўную праграму. Асабліва запомнілася прысутным інсцэніроўка рускай народнай казкі «Рукавічка» ў выкананні маленькіх чытачоў, якія сваім выступленнем дакрануліся да сэрцаў удзельнікаў свята, а старэйшыя дзеці прачыталі вершы. Дашкольнікам прынялі ў чытачы бібліятэкі: хлопчыкі і дзяўчынкі давалі абяцанні берагчы і шанаваць кнігі. А каб жаданне чытаць і надалей гарэла ў дзіцячых сэрцах, ім у якасці невялікіх падарункаў былі ўручаны дзіцячыя кніжкі з фондаў Прэзідэнцкай бібліятэкі.

Ганаровым гасцем мерапрыемства быў пісьменнік, лаўрэат шматлікіх міжнарод-

ных конкурсаў, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Дзмітрый Вінаградаў. Ён таксама завітаў у бібліятэку не з пустымі рукамі – на паліцах знайшлося месца для некалькіх кніг аўтара з аўтографам і пажаданнямі.

На працягу мерапрыемства святочны настрой глядачам дарылі самадзейныя артысты Камянкоўскага сельскага Дома культуры і Чурылаўскай сельскай бібліятэкі-клуба.

Падарункі ўручае А. Драчан

Вера ЛУКАШЭВІЧ

Пайшоў з жыцця народны мастак Беларусі, даўні сябар нашай грамадскай арганізацыі Уладзімір Іванавіч СТАЛЬМАШОНАК. Рада ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» выказваюць шчырыя спачуванні родным і бліжкім нябожчыка.

Д. Вінаградаў і Т. Шыдлоўская

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

Ф.СП-1

АБАНЕМЕНТ на газету 63320

Краязнаўчая газета

(індэкс выдання)
Колькасць камплектаў

на 20 __ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА

на газету 63320

Краязнаўчая газета

Кашт падпіскі _____ руб. Колькасць камплектаў
пераадрасоўкі _____ руб.

на 20 __ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

Нашы віншаванні

65 гадоў таму непадалёк старажытнага Нясвіжа 15 чэрвеня нарадзіўся **Анатоль Іванавіч БУТЭВІЧ**. Пазней ён стаў пісьменнікам, перакладчыкам, міністрам культуры і друку Рэспублікі Беларусь, грамадскім дзеячам і дыпламатам. Дзякуючы А. Бутэвічу беларускаю мовай загаварылі вядомыя героі польскіх пісьменнікаў Станіслава Лема і Рышарда Курьельчыка (які паходзіць з сучаснага Мёрскага раёна), іншых літаратараў. Цяпер Анатоль Іванавіч – намеснік старшыні ГА «Беларускі фонд культуры», член рэдкалегіі нашай газеты, старшыня грамадскай назіральнай камісіі пры Міністэрстве культуры па захаванні гісторыка-культурнай спадчыны.

Шаноўны Анатоль Іванавіч, віншваем з днём нараджэння, зычым моцнага здароўя, поспехаў, новых задумаў як творчых, так і ў галіне захавання й папулярызацыі гісторыка-культурнай спадчыны нашай дзяржавы! Няхай ажыццяўляецца задуманае!

Рада ГА «Беларускі фонд культуры», рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»

На тым тыдні...

- ✓ 1 чэрвеня ў філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь «Дом-музей І з'езда РСДРП» пачала працу выстаўка «Лялькі з куфэрка», прымеркаваная да Дня абароны дзяцей. У экспазіцыі прадстаўлены калекцыі дзіцячых цацак (больш за сто экспанатаў мадэляў аўтамабіляў), сучасных лялек, а таксама лялек, выкананых у традыцыйнай тэхналогіі. На выстаўцы дэманструюцца і працы дзяцей ДУ «РНПЦ дзіцячай анкалогіі і гематалогіі». Падрабязней на стар. 3.
- ✓ 6 чэрвеня на плошчы Якуба Коласа ў Мінску адбылося адкрыццё творчага праекта «Художнік і горад. Казімір Малевич». Арганізатарамі выступілі Музей сучаснага выяўленчага мастацтва, Міжнародны сацыяльна-эканамічны фонд «Ідея» і Упраўленне культуры Мінгарвыканкама. Генеральны партнёр праекта – «Volksvagen». Падрабязней чытайце ў наступным нумары.

- 7 чэрвеня ў межах праекта ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва Галіна Васільева (мастачка, якая працуе ў розных накірунках сучаснага мастацтва) прадставіла даклад «Конструктыўнае мастацтва». Витебская школа, а Вольга Архіпава (загадчык аддзела беларускага сучаснага мастацтва Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, культуро-

лаг, мастацтвазнаўца) прачытала публічную лекцыю «Феномен абстрактнага мастацтва ў Беларусі».

- ✓ 7 чэрвеня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь пры ўдзеле Міжнароднай Гільдыі Майстроў і Аб'яднання ляльчыкаў Санкт-Пецярбурга адбылося адкрыццё выстаўкі «Кукольный бал Северной Пальмиры». На выстаўцы прадстаўлены экспанаты 24-х удзельнікаў з Санкт-Пецярбурга, Масквы, Вялікага Ноўгарада, Северадзвінска, Пярмі, Лондана, а таксама рарытэтная лялька вядомых вытворцаў XIX–XX стст. Падрабязней на стар. 3.

- ✓ 9 чэрвеня ў дварыку Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь у межах арт-праекта «Старый двор» адбылося мерапрыемства «Совместим несовместимое: рестлинг-шоу в музее». Прадстаўнікі клубаў «Лига Профессионального Рестлинга» (Расія), «Клуб Гладиаторских Боёв» (Украіна) і «New Belarus Pro-Wrestling» (Беларусь), выкарыстоўваючы розныя стылі і прыёмы, змагаліся паміж сабой.

Акрамя спаборніцтваў адбыліся арт-бітва мастака Анатоля Шчогалева і фатографа Аляксея Грамыкі ды выступ гомельскага рэпера «Саньча», які прэзентаваў сольны альбом.

Індывідуальная падпіска

Індэкс 63320
1 месяц 15 850 руб.
3 месяцы 47 550 руб.
6 месяцаў 95 100 руб.

Ведамасная падпіска

Індэкс 633202
1 месяц 16 196 руб.
3 месяцы 48 588 руб.
6 месяцаў 97 176 руб.

Падпіска на нашу газету можна з любога месяца. Будзьма разам, сябры!

Час гуляць у лялькі

Вы ведаеце, што ў Домузеі І з'езда РСДРП (філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь) гуляюць у цацкі? Ну, амаль што гуляюць. Якраз да Дня абароны дзяцей там адкрылася выстаўка «Лялькі з куфэрка», якая будзе доўжыцца да 23 чэрвеня.

Але паглядзець на цацкі будзе цікава не толькі дзецям, але і іх бацькам. Тым больш што новая экспазіцыя атрымалася досыць шырокай. Як расказаў навуковы супрацоўнік музея Андрэй Ляневіч, выстаўка стала спробаю сабраць тыя рэчы, якія б характарызувалі цацкі з розных бакоў. І, бадай, гэта атрыма-

лася. На стэндах размешчаны лялькі, выкананыя паводле традыцыйнай тэхналогіі, сучасныя лялькі, калекцыя мадэляў аўтамабіляў і нават цацкі 1960–1990-х гадоў, якія, несумненна, выклічуць цікавасць у маленькіх наведнікаў выстаўкі і настальгію – у дарослых.

Асаблівую ўвагу А. Ляневіч звярнуў на так званыя традыцыйныя лялькі. Калісьці яны былі не толькі прадметамі для гульні, але мелі і магічны сэнс. Да прыкладу, адна з лялек, прадстаўленых у экспазіцыі, – вясельная. Яе (і яшчэ дзве маленькія) вырабляла маці маладой. Пасля вяселля вялікая лялька захоўвалася ў самой маці, а дзве маленькія – у маладых. Гэта павінна было спрыяць моцнаму шлюбу.

На жаль, беларускімі лялькамі мала хто займаўся, таму інфармацыі пра іх (а тым больш саміх арыгінальных лялек) захавалася няшмат. Большасць з іх – гэта рэканструкцыя паводле традыцыйных тэхналогіяў; так, згаданая вышэй вясельная лялька была створаная паводле ўзору архангельскай. Дарэчы, усе лялькі, зробленыя па традыцыйнай тэхналогіі, былі прадстаўленыя музею

**Вясельная лялька
Макоша**

Студэнцкім этнаграфічным таварыствам.

Праўда, кожнаму музею – свае лялькі. 7 чэрвеня ў Нацыянальным гістарычным музеі адкрылася выстаўка «Лялечны балет Паўночнай Пальміры». Герояў і гераіняў незвычайнай імпрэзы падрыхтавалі ўдзельнікі Міжнароднай Гільдыі Майстроў і Аб'яднання лялечнікаў Санкт-Пецярбурга. Разам з аўтарскімі персанажамі ў музеі можна ўбачыць і рарытэтныя лялькі XIX – пачатку XX стагоддзяў. Як адзначыла пад час адкрыцця беларуская мастачка Жанэта Шыдлоўская, сёння гуляць у лялькі можна ўсім, і гэта не сорамна. Зрэшты, адна справа – гуляць, і іншая – ствараць сваімі рукамі прыгажосць, якой бы яна ні была – казачнай і вытанчанай або пароднаму блізкай і проста, як успаміны з дзяцінства.

**Ніна КАЗЛЕНЯ,
фота аўтара**

А. Ляневіч

Культура шляхецкіх маэнткаў

У музейным комплексе «Дудуткі», што каля Мінска, у мясцінах, якія здаўна належалі знакамітаму роду паноў Ельскіх, прайшла чарговая навукова-практычная канферэнцыя «Ельскія чытанні». На гэты раз канферэнцыя была прысвечаная шляхецкай культуры Беларусі XIX – пачатку XX стагоддзя. Агулам прагучала 25 дакладаў, у якіх разглядаліся розныя аспекты жыцця вышэйшага са слоўя тагачаснай Беларусі (эканоміка панскіх маэнткаў і культурнае жыццё ў іх). У дакладах, прысвечаных культуры, асабліва ўвага надавалася музыцы, спевам, танцам тагачаснай эпохі, а таксама прыватным кнігазборам, нумізматычным, археалагічным і мастацкім калекцыям панскіх рэзідэнцыяў, інтэр'ерам дамоў, садова-паркавым ансамблям.

Месца, дзе праводзіліся чытанні, паўплывала на змест дакладаў: у значнай іх частцы так ці інакш узгадваліся Дудзічы і Ельскія – кампазітары, навукоўцы, калекцыянеры, грамадскія дзеячы.

Хачу дадаць, што ў Дудуткі на чытанні сабралася шырокае кола навукоўцаў, выкладчыкаў, супрацоўнікаў музеяў, якія прадстаўлялі шматлікія навуковыя і навучальныя ўстановы Мінска і Гродна, а таксама аспірантаў, студэнтаў, аматараў і краянаўцаў.

Па выніках канферэнцыі плануецца выдаць зборнік дакладаў.

**Юрый КЛЕВАНЕЦ, г. Асіповічы
Фота аўтара**

Параходзік выпраўляецца ў шлях

Першы выпускны Школы маладога пісьменніка

На «Параходзіку сучаснасці» пажадана было з'явіцца ў снім або паласатым, прачытаць свае творы публіцы, уклаўшыся ў тры хвіліны, і выцягнуць «білет» з іменем наступнага выступоўцы.

Такой была завяршальная вечарына сёлетняга курса Школы маладога пісьменніка, якая дзейнічае пры ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў». Сярод выпускнікоў – паэты, празаікі, перакладчыкі. Куратарамі Школы былі Уладзімір Някляеў, Валянцін Акудовіч, Андрэй Хадановіч і Алесь Пашкевіч. Ва ўрачыстай абстаноўцы адбылося ўручэнне 20-і сертыфікатаў.

Вядучая вечарыны, адна з каардынатараў Школы, Юля Цімафеева павітала ўсіх прысутных і перадала слова празаіку, старшыні Саюза беларускіх пісьмен-

нікаў, галоўнаму рэдактару часопіса «Дзеяслоў» Барысу Пятровічу.

– Летась па выніках літаратурнага конкурсу «Экслібрис» са ста ўдзельнікаў было выбрана 35 фіналістаў, у Школу маладога пісьменніка патрапілі 22 творцы. Цягам васьмі месяцаў мы спрабавалі разбурыць стэрэатып адносна таго, што навучыць пісаць немагчыма. У наступным годзе ёсць планы працягнуць Школу, але паколькі вучыліся не толькі вы, але і мы таксама, то будзе іншы, удасканалены фармат заняткаў, – адзначыў спадар Барыс у сваім звароце да выпускнікоў.

У сваіх выступах Павел Капанскі, Ганна Міхальчук, Наста Грышчук не толькі чыталі ўласныя творы, але і дзяліліся ўражаннямі ад Школы і распавядалі пра тое, што яны набылі дзякуючы заняткам, сваім выкладчыкам і калегам.

У Някляеў, куратар групы паэтаў, у віншавальным слове заўважыў:

– У савецкія часы ў Саюз пісьменнікаў, як і ў літінстытут, было немагчыма патрапіць, бо гэта было прэстыжна і прыносіла матэрыяльныя выгоды: кнігі, кватэры, машыны. А цяпер піша толькі той, хто не можа не пісаць. Таму сярод маіх семінарыстаў няма выпадковых людзей. А пра «параходзік сучаснасці» – тое праўда яшчэ з часоў Уладзіміра Маякоўскага.

Надзвычай яркімі і запамінальнымі былі чытанні Ю. Цімафеевай з лірычным эратычным вершам і Анкі Упалы з апавяданнем пра Янку Купалу, Якуба Коласа і Уладзіміра Караткевіча.

Выступілі таксама Воля Чайкоўская, Кірыл Дубоўскі, Дар'я Латышава, Андрэй Касцюкевіч. Усіх выпускнікоў вельмі цёпла сустракалі гледачы.

Філосаф і літаратар В. Акудовіч, які кuryраваў маладых празаікаў, прызнаўся: «Мне з вамі было вельмі ўтульна. Я не куратарам быў, а мадэратарам – варта было проста падказваць кірунак ужо цалкам самастойным, складзеным творцам».

Адзін за адным на сцэну выходзілі Дар'я Вашкевіч, Марына Варабей, Марыя Лапо, Наталля Яर्मольчык, Андрэй Вылінскі, каб агучыць свае творы і атрымаць сертыфікаты. Павел Анціпаў зачытаў урывак са свайго новага рамана.

Віка Трэнас расказала пра сёлетні конкурс «Экслібрис» імя Янкі Маўра, удзел у якім да 1 жніўня могуць прыняць аўтары да 40 гадоў, якія пішуць або маюць для дзяцей. Прэс-сакратар СБП, а таксама партнёр конкурсу, прадстаўнік кампаніі «Prestigio» ў Беларусі Вольга Церашонак, прадэманстравалі галоўны прыз, які атрымае пераможца конкурсу гэтай восенню – новую мадэль планшэта Prestigio MultiPad 8.0 3G Note, створаную адмыслова для журналістаў, пісьменнікаў і ўсіх тых, чья праца звязаная са словам. Дарэчы, сайт ebooks.prestigioplaza.com – адначасна электронная бібліятэка і інтэрнэт-крама, дзе ёсць кнігі сучасных бела-

В. Акудовіч уручае сертыфікат Н. Яर्मольчык

Ю. Цімафеева прапануе К. Стасельку выцягнуць «білет»

рускіх аўтараў. Некаторыя з гэтых электронных выданняў ёсць у вольным доступе, некаторыя можна спампаваць платна.

А. Пашкевіч, першы намеснік старшыні СБП, згадаў пра праведзеныя заняткі, на якіх разбіраліся творы класікаў беларускай літаратуры, падзякаваў наведнікам Школы за супрацу і пажадаў ім творчай свабоды.

Завяршылася вечарына чытаннямі Антона Рудака, Рамана Абрамчука, Кірыла Стаселькі, Ані Рудак, Яны Бандарчык.

**Віка ТРЭНАС
Фота Алены КАЗЛОВАЙ**

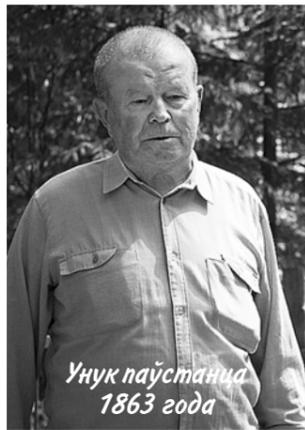

Ушанавалі памяць паўстанцаў

28 мая споўнілася 150 гадоў бітве паўстанцаў з карнікамі каля в. Уладыкі, што на Вілейшчыне. Аб гэтых падзеях нагадае брацкая магіла непадалёк вёскі.

Напярэдадні гадавіны сябры Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры і вілейскія краязнаўцы абнавілі надмагілле і ўсталявалі побач інфармацыйны стэнд. А ўжо 1 чэрвеня да магілы прыйшлі людзі, каб ушанаваць памяць палеглых за Бацькаўшчыну. Пад гукі дуды прысутныя сабраліся каля пахавання. Напачатку слова ўзялі вілейскія краязнаўцы Дзяніс Канецкі, Зміцер Хаценчык (зрабіў экскурс у падзеі 150-гадовай даўніны, што адбываліся на гэтым месцы) і Аляксей Лужынскі. Яны распавялі пра мерапрыемствы і працы да гэтай даты, здзейсненыя мясцовым выданнем «Волат» і таварыствам аховы помнікаў гісторыі і культуры.

Унук паўстанца
1863 года

З. Хаценчык

Пасля асвячэння надмагілля ксяндзом Анатолем Параневічам прысутныя ўсклалі кветкі пад гукі дуды. Хлопцы з Мінска праспявалі мужчынскія народныя песні, а ўнук аднаго з паўстанцаў з Браслаўшчыны прамовіў некалькі словаў. Напрыканцы сустрэчы З. Хаценчык распавёў пра сваю кнігу,

прысвечаную падзеям паўстання 1863–1864 гадоў на Вілейшчыне.

Пазней некаторыя з прысутных перамясціліся на недалёкі ўзлесак, дзе бавілі час за цікавымі размовамі на краязнаўчыя тэмы і спевамі.

Якуб ВЕЦЕР
Фота Міхаса КУЛЯША

Смалявіцкая зямля багатая на таленты: вучоныя і пісьменнікі, спартсмены і мастакі. Не сталі выключэннем і Пятровічы – вёска на поўдні Смалявіччыны.

Пятровічы асабліва ганарацца паэтам Язэпам Семіяном – вядомым перакладчыкам, ветэранам вайны, грамадскім дзеячам, публіцыстам і фалькларыстам. Ён – лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы, уладальнік многіх ордэнаў і медалёў.

Нарадзіўся Я. Семіянон 3(16) лістапада 1914 года ў вёсцы Пятровічы Ігуменскага павета Мінскай губерні (цяпер Смалявіцкі раён Мінскай вобласці). У маленстве жыццё Язэпа было складаным: старэйшы брат загінуў у час Першай сусветнай вайны, праз год памёр яшчэ адзін, а за ім і старэйшая сястра. Каб пазбавіцца голаду, маці забрала трох сыноў і дачку і з'ехала да родных у Друю з надзеяй на лепшае жыццё. Вярнуліся ў Пятровічы толькі праз два гады.

Калі ж пачалася дарога сына лесніка ў вялікі свет літаратуры? Спачатку, акрамя беларускай і рускай, была польская мова, якой Язэпа навучыла настаўніца малодшых класаў. Пашанцавала з вывучэннем і нямецкай: ён жыў на кватэры выкладчыцы гэтай мовы, калі вучыўся ў Смалявіцкай сярэдняй школе. Неўзабаве лёс звёў яго з У. Галубком. У 1932–1934 гады ўчарашні вясковы юнак працуе акцёрам Трэцяга беларускага дзяржаўнага тэатра. Тут ён заняўся вывучэннем французскай мовы, а ў 1934-м паступіў у Мінскі педагагічны інстытут на філалагічны факультэт. Паводле словаў Я. Семіянона, «чатырох гадоў хапіла, каб змог размаўляць па-англійску і па-французску. Ведаючы гэтыя мовы, пакрысе паступіўся і да іншых. Напрыклад, англійская мова дапамагла вывучыць галандскую, нават дацкую, шведскую... Праз французскую прыйшоў да іспанскай. Італьянскую мову вывучаў пазней, калі ў гады вайны быў вайсковым разведчыкам».

Ужо на пачатку сваёй творчай дарогі ён выступіў з арыгінальнымі вершамі (першы твор быў надрукаваны ў 1934-м у часопісе «Беларуская работніца і сялянка»). Дзякуючы

Пераклад вобраза вобразам

чы нястомнай працы выдатнага паэта-перакладчыка сёння на нашай роднай мове гучаць многія ўзоры класічнай і сучаснай паэзіі з усіх кантынентаў планеты, прычым гучаць натуральна па-беларуску і далікатна ў дачыненні да арыгіналаў. Я. Семіянон пазбягае ў сваіх паэтычных перакладах сэнсава-вобразнай «маны», імкнучыся заўсёды захоўваць вернасць духу арыгінала.

Перакладніцкая дзейнасць пісьменніка пачалася, калі ён яшчэ быў студэнтам. Тады на старонках газеты «Літатура і мастацтва» з'явіўся яго першы паэтычны пераклад паэзіі Байрана. Адзін за другім ён робіць пераклады неўміручых твораў Шэкспіра, Бёрнса, Веранжэ, Гейнэ і інш. Семіянон адкрыў беларускаму народу італьянскіх пісьменнікаў Радары, Севярыні, пазнаёміў з характарам паэзіі польскіх, чэшскіх, славацкіх, нямецкіх песняроў.

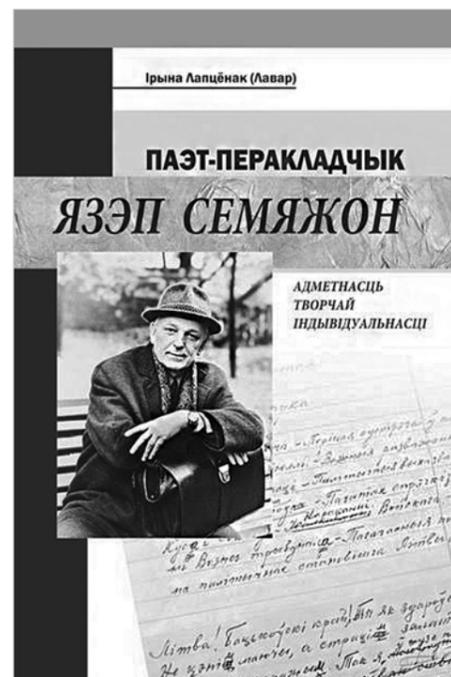
Пашанцавала Язэпу Ігнатавічу і ў «славутым» трыццаці сёмым: толькі чатыры месяцы правёў ён пад арыштам. У кастрычніку 1938-га прызваны ў армію, звольніўся ў 1940-м. Праўда, праз месяц-другі зноў апануў шынель: служыў у разведадзеле штаба асобай Беларускай ваеннай акругі перакладчыкам. Удзельнічаў у вызваленні Заходняй Беларусі, у савецка-фінскай вайне, Вялікай Айчыннай. Дэмабілізаваўся толькі ў 1959 годзе.

Амаль усё, да чаго дакранаўся Я. Семіянон, пазначанае высокай паэтычнасцю. Раскрываючы сакрэты сваёй творчасці, ён зазначаў: «Правільнай лічу такую ўстаноўку – перакладаць не слова ў слова, а паэзію – паэзіяй, вобраз – вобразам».

Асобае месца ў яго творчасці займае пераклад з лацінскай мовы паэмы выдатнага беларускага паэта эпохі Адраджэння Міколы Гусоўскага «Песня пра зубра». Чатыры з

Язэп Семіянон (другі злева) з маці, бацькам і пляменнікамі

паловай стагоддзі аддзяляюць нас ад тых дзён, калі яна была напісаная.

Памёр Я. Семіянон 16 жніўня 1990 года і пахаваны на Пятровіцкіх могілках. Дзякуючы яго родным Валянціне Рыгораўне і Надзеі Рыгораўне Мацюк, мы даведаліся шмат цікавага пра яго жыццё.

Сваёй шматграннай творчай дзейнасцю Я. Семіянон унёс значны ўклад у развіццё мастацкага перакладу, гісторыю беларускай культуры. На аснове сабраных матэрыялаў (фотаздымкі, копіі рукапісаў, кнігі, успаміны, аўтографы – усяго каля 500 адзінак) створаны куток Я. Семіянона ў сельскай бібліятэцы, куды роднымі творцы былі перададзеныя многія фотаздымкі.

Цяпер мы хадайнічаем перад выканаўчым камітэтам і іншымі інстанцыямі, каб была ўстаноўлена мемарыяльная дошка ў гонар Я. Семіянона, і спадзяёмся, што гэта адбудзецца ў 2014 годзе – у 100-гадовы юбілей славутага земляка. А сёння мы верым, што з распачатай працы па стварэнні музея нашага земляка вёска Пятровічы стане выдатным месцам, куды, як ён марыў, «змогуць часта наведвацца экскурсіі адпачываючых і турыстаў з краіны і з-за межаў».

Н. ЛУКАШОНАК, бібліятэкар
Пятровіцкай сельскай бібліятэкі,
Смалявіцкага раёна

З цымбаламі і фуярай

З пайгода таму дырэктар Дзяржаўнага музея гісторыі тэатральнай і музычнай культуры Рэспублікі Беларусь Зінаіда Кучар прадставіла ў Славакіі выстаўку «Паланезы на вяртанне» (з архіўных дакументаў М. Кл. Агінскага). Праект прайшоў паспяхова, а ў яго стваральнікаў узнікла ідэя аб больш цесным супрацоўніцтве. І, як вынік, у Беларусь са славацкага горада Банска Быстрыца былі прывезеныя дзве выстаўкі. Адна з іх, «Славацкія сустрэчы Янкі Купалы», адкрылася напрыканцы мая ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы, пра што наведальніца «Краязнаўчая газета» раней. Другая – «Нацыянальныя музычныя інструменты Славакіі» – праходзіць у філіяле Дзяржаўнага музея тэатральнай і музычнай культуры «Гасцёўня Уладзіслава Галубка». Наведаць яе можна да 22 чэрвеня.

Частка музычных інструментаў на экспазіцыі – рапкак, нінера,

фуяра – непрывычныя і для беларускага вока, і для вуха. Праўда, ёсць і знаёмыя – да

прыкладу, цымбалы, якія паводле даўно ўсталяванага меркавання лічацца самымі беларускімі інструментамі. У славацкай народнай музыцы яны таксама шырока выкарыстоўваюцца. Відавочна, можна зрабіць выснову, што сярод нашых народных інструментаў ёсць тыя, якія можна было б з поўнай упэўненасцю назваць выключна беларускімі.

Так, у славакаў нацыянальным інструментам з'яўляецца фуяра – флейта даўжынёй часам нават больш за паўтара метра, з характэрным гукам (такую дакладна ні з чым нельга зблытаць). Пастухі карысталіся ёю, каб абменьвацца паміж сабой сігналамі. Фуяра сустракаецца

толькі ў Славакіі, таму яна занесеная ў Спіс сусветнай спадчыны ЮНЕСКА.

Як расказала загадчыца філіяла Таццяна Гаршкова, у фондах музея захоўваецца калекцыя беларускіх музычных інструментаў, якая працягвае

папаўняцца. Час ад часу інструменты выстаўляюцца, а бліжэйшая выстаўка будзе прымеркаваная да Міжнароднага дня музыкі, які адзначаецца 1 кастрычніка.

Ніна КАЗЛЕНЯ
Фота аўтара

Многім не раз даводзілася пераконвацца ў жыццёвай перавазе базісных ісцінаў над маргінальнымі, але раз-пораз мы ўсё ж забываем тэзіс аб неадназначнасці рэчаў. Пакуль нехта плача з-за сонечнай спёкі – камусьці радасць ад шанцу пазагараць; калі некаму замінае дождж, дык шмат каму шчасце ад прыроднай помачы ў паліве агарода. Дый цяпер ва ўсеагульных стогнах аб крызісе знойдзецца і той, каму толькі разгарнуліся ў гэты час жыццёвыя шанцы. Пераходзячы да тэмы маскультуры і памятаючы пра закрыццё музычных лэйблаў, крамаў, цяжка не падзівіцца, што беларускі CD-рынак толькі пашыраецца. І базуецца гэта не на танным зайграванні з дрэнным густам (гэта пакінем памерлым), а на развіцці элітарных жанраў песеннай творчасці. За апошні год (і гэта ёсць у нашых публікацыях) выбухнулі слухацкай інтрыгай і сімфа-метал эксперыменты светлагорскага гурта «Re1ikt», які свой альбом «Рэкі прабілі лёд» запустіў у тыраж ажно двойчы, дадаўшы яшчэ і паўнафарматны DVD «Крыхачод», і рэчыцкі гурт «Dialectic Soul» з унікальнай melodic-death-metal рок-операй «Сымон-Музыка» паводле Якуба Коласа. А высокая паэзія прываблівае не толькі фанаў элітарнага экстрэму, але і прыхільнікаў чуллівай бардаўскай лірыкі. Асабліва паказальнай стала прэзентацыя трэцяга CD Эдуарда Акуліна, на якую людзей прыйшло ўтрая болей, чым умяшчае зала.

Э. Акулін – папулярны бард, знакаміты паэт. Яшчэ колісь у 1980-х у моладзевай газеце «Чырвоная змена», дзе я рэдагаваў музычны дадатак «Нотны аркуш», я пісаў пра гэтакага няўрымслівага пачаткоўца Едруся (!) Акуліна. 18 студзеня 1991-га ў тым «Нотным аркушы» № 2/173 быў ужо змешчаны велізарны постар № 29 «Едрусь Акулін» з песняй «Пяшчота ліўня» (фота Уладзіміра Панады) і мая гутарка з бардам. Рубрыка ўжо была «Зоркі на небасхіле», бо «Новае імя» засвяцілася пры знаёмстве з першымі кніжкамі, тэлеролікамі, самаробнымі альбомамі.

Калі цяпер, праз 20 гадоў, з'явілася першая інфармацыя пра юбілейны канцэрт (барду ў дзень прэзентацыі споўнілася 50 гадоў), у некаторых электронных СМІ пайшоў такі валацужны сцэб, што мімаволі хацелася прыгадаць дзіцячую класіку – Жуля Верна: «Калі вы чагосьці не ведаеце, гэта не азначае, што яго няма». Яны большасцю акурат і хваліліся сваім няведаннем, хоць у дружных ананімных наскоках супярэчылі не толькі ісціне, але і самі сабе: «А што за пацан такі, што нават жывыя класікі ў яго ў прыслузе?», «Эдуарда Ханка ведаю. Эдуарда Зарыцкага ведаю. Эдуарда Хіля ведаю. Кастуся Акулу ведаю. Эдуарда Акуліна не ведаю... А які канцэрт па ліку? 5, 10, 25?»... Былі й зацятыя брахуны, і не менш апантаныя абаронцы; але ацэнку аргументацыі іх усіх даў сам канцэрт, на якім ва ўмовах пе-

Традыцыі і сучаснасць

Песні ад нашчадка Купалы і Багдановіча

Эдуард Акулін, «Не магу жыць без крыл...», Мн., 2013, «БМАgroup»

рааншлага было прададзена адсоткаў па 10 новых тыражоў – Эдуардавай кнігі «Малітва воч» і кампакт-дыска «Не магу жыць без крыл...».

Пра паэзію нехта павядзе гаворку ў іншым месцы, а мяне асабіста як музыка колага сёння радуе, што ў новым альбоме бард Э. Акулін захаваў рамантычны свой шарм, у якім здолеў не паўтараць былых знаходак. Дый прафесійны досвед дазволіў яму больш канцэпту-

А што да фота Акуліна, дык і яно, каларовае, займае адпаведнае месца на 4-й старонцы дыска, дзе побач меламан знойдзе і багата іншай інфармацыі пра творчы шлях аўтара песень. Адным словам, не проста новы альбом, а эфектны музычны падарунак любімаму чалавеку.

Новых песень тут цэлы тузін, хоць і пачынаецца альбом адной-адзінай старой, яшчэ з гомельскага перыяду твор-

гэта ж назва найноўшай кнігі паэзіі). Гэта не схемы маскультура («Ты, ты, ты, толькі ты, толькі табе, толькі цябе»), хоць простыя рытмы зацягваюць гэтаксама, але глыбокая паэзія не адпускае значна даўжэй.

І глыбіню пачуццяў слухач знаходзіць не толькі ў lovesongs, але і ў разгортванні іншых тэмаў: «Мама», «Паходная», «Птах». Акулін валодае й філасофскай думкай, і фальклорнымі інтанацыямі, і асаблівай патрыятычнай шчырасцю. Усе песні ён стварае на свае вершы, але не цураецца й інтэрпрэтацыі чужых знаходак. Сярод іх тут літоўская пэтка Бірутэ Янушкайтэ («На шпілі званіцы») і... колішні сябар, вялікі Анатоль Сыс, не надта й чужы, дзякуючы чаму Эдуард выявіў ягоны дух ідэальна («Журба»).

Што да іншых новых песень, дык таксама не кажыце, што вам не даводзілася чуць на канцэртах выдатную паэтычную оду «Янка Купала», якую ўжо здаўна выканаўца падпявае ўся зала на публічных сустрачках, а ў шапіках дагэтуль марна пыталі: «На якім яна дыску?» Дык вось: толькі на новым! А мелодыя такая, што ў лепшыя часіны мы яшчэ пачуем маштабныя аркестрыкі гэтага твора, факт (маэстра Фінберг, чакаем)! Яна ўвойдзе ў «Greatest Hits» вялікіх беларускіх мелодыяў:

Многа ці мала дзён мінавала –
Гаснуць знічы на вадзе,
Янка Купала, Янка Купала,
Янка Купала ідзе.

Калі паўгадзіны спеваў слухачу падасца мала, дык камбінаваны фармат гэтага CD-digital-audio+ дазволіць бліжэй пазнаёміцца са спеўным паэтам у 10-хвілінным фільме Адама Бяляцкага «О, Беларусь, мая шыпшына!», назву якому даў радок з хрэстаматыйнага верша Уладзіміра Дубоўкі, бо акурат у згадка пра сваіх паэтычных куміраў (Купала, Багдановіч ды інш.) Э. Акулін яго і цытуе. У фільме вы ўбачыце паэта і барда ў творчых вандроўках, на сустрачках з аматарамі паэзіі й песні, у хатняй атмасферы, нават – манеру пісьма, почырк вядомага аўтара.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

альна скампанаваць структуру альбома, якую ўдала падкрэсліла прафесійная мастацкая аздаба Дар'і Бунеевай. Калі зазвычай бардаўскі альбом упрыгожвае банальны партрэт нейкай асобы з гітарай у руках, дык тут уладальнік кружэлкі адразу фіксуе сябе на пошуку тых крылаў, пра якія гаворыць назва: пра што будзе ў песнях – пра крылы птушак, жамыры, сняжынак ці нават магутных ветракоў? А пакуль ён думае, навакольнае краявіды прамалёўваюць рамантычны вобраз нашай прарадзімы Крывіі, якой бы яна была, каб не хцівыя памкненні самазваных сяброў і сваякоў з захаду ды ўсходу. А была б яна, пэўна, такой, што мы ўсе б «не маглі жыць без крыл...», бо крылы нам дае Радзіма.

часці барда, якая нідзе пакуль не друкавалася:

Памятаю, як ты ціха шаптала «Любы»,
Памятаю, як ты несла насустрэч губы,
Памятаю тае музыкі ціхай гукі,
Памятаю, як ты не адхінала рукі.
Класіка! Пасля шэрасці бязмоўнага застою беларусы, так і не пабудоваўшы камунізм, нанова вучыліся казаць пра каханне на роднай мове. Песні Э. Акуліна дапамагалі многім. І дапамаглі. Дый сёння дапамагаюць, як сведчыла атмасфера прэзентацыйнага канцэрта. І такіх падручнікаў па дыялектыцы кахання ў гэтым альбоме дадалася шмат: «Залатая мая», «Я адну цябе кахаю», «Жанчына», «Грэх», «Позна» («Позна нам крылы Бог падарыў, / Позна, ды не магу жыць без крыл»), «Малітва воч» (а

Лёс першага біёграфа Янкі Купалы

Амаль 20 гадоў працягвалася перапіска Янкі Купалы і яго першага біёграфа Льва Клейнбарта. А пачалася яна ў 1910-м, калі паэт адказаў на першы зварот Льва Максімавіча: *«Вам желателно иметь, как Вы там по книжному называете, мою автобиографию. Что же, пожалуйста. Чем могу – рад служить. Однако чего-нибудь интересного и светлого мало в ней найдётся, т.к. суждено мне принадлежать к разряду тех многочисленных на святой Руси людей, которых обыкновенно величают парнями, скитальцами и т.п. титулами»*. Закончылася перапіска ў 1929 годзе лістом Купалы, дзе ён піша Клейнбарту: *«...просил бы Вас обратиться по делу Вашей рукописи непосредственно в Белгосиздат к т. Шипилло; мне об этом хлопотать как-то неудобно, как будущему герою Вашей книги»*. *«Книга Ваша обо мне, – піша паэт у іншым лісце, – желателна не только для меня одного, чтобы вышло в этом или начале будущего года, т.к. в 1930 году, кажись, в мае, исполнится 25 лет моей литературной деятельности»*.

Але гэтай кнізе не было наканавана пабачыць свет з-за нападаў на яе так званай вульгарна-сацыялагічнай крытыкі, на чале якой тады стаялі некаторыя беларускія чыноўнікі. Адзінае, што атрымалася ў Льва Максімавіча, – размясціць невялікі ўступны артыкул да збору твораў Янкі Купалы, які выйшаў па-руску ў Дзяржвыдавецтве ў 1930 годзе. Ён упершыню знаёміў рускіх чытачоў з творчасцю беларускага класіка ў перакладзе такіх выбітных паэтаў, як Эдуард Багрыцкі, Валерый Брусаў, Міхаіл Святлоў, Усевалад Раждзественскі, Міхаіл Галодны, Сяргей Гарадзецкі, Іван Белавусаў і інш.

З гэтага часу імя Л. Клейнбарта знікла са старонак не толькі беларускага, але і рускага савецкага друку. У свой час ён быў літаратурным крытыкам, публіцыстам і мемуарыстам.

Сапраўднае імя Клейнбарта Лейб Нахмановіч. Народзіўся 17 лістапада 1875 года ў мястэчку Капыль Слуцкага павята Мінскай губерні ў мяшчанскай сям’і. У 1896 годзе закончыў Слуцкую гімназію і паступіў на фізіка-матэматычны факультэт Пецябургскага ўніверсітэта, але ўжо ў 1898-м перавёўся на юры-

дычны факультэт, з якога выключаны ў 1901 годзе за ўдзел у студэнцкім і рэвалюцыйным руху. Л. Клейнбарт уваходзіў у марксісцкія гурткі, займаўся прапагандаю сярод працоўных. Неаднаразова падвяргаўся арыштам, турэмнаму зняволенню, пра што даволі падрабязна распавядаў у аўтабіяграфічнай кнізе «В тюрме и ссылке», якая выйшла ў Пецябургу ў 1906 годзе.

У 1901 годзе, знаходзячыся ў доме папярэдняга заключэння, Л. Клейнбарт прыняў праваслаўе. Пад чассылкі ў Пскоў у 1902 годзе пачаў друкавацца ў «Вестнике Псковского губернского земства», дзе размясціў цыкл артыкулаў пад назваю «Что пишут и говорят о народном образовании». Пасля вяртання ў Пецябург у 1903 годзе супрацоўнічаў з часопісам «Образование» (у 1904-м стаў членам рэдакцыі) і «Мир божий». У 1905–1907 гадах працаваў у выдавецтве В. Паповай, але хутка быў арыштаваны і

.....
Л. Клейнбарт разглядаў мастацкі твор як дакумент, сведчанне пра тую ці іншую сацыяльную з’яву

сядзеў у турме. Пасля супрацоўнічаў з часопісамі «Новая жизнь», «Современный мир», «Современник» і «Новый журнал для всех».

Фармуючы сваё публіцыстычнае крэда, Леў Максімавіч падкрэсліваў, што пісьменнік цікавіць яго *«не как художник, а лишь как правдописатель с определёнными социальными запросами»*. Ён разглядаў мастацкі твор як дакумент, сведчанне пра тую ці іншую сацыяльную з’яву: у водгук на апаবাদанні Д. Айзмана ён выказаўся пра яўрэйскае пытанне; у рэцэнзіі на перавыданне рамана М. Чарнышэўскага «Что делать?» прапанаваў марксісцкую ацэнку дзейнасці і светапогляду рэвалюцыянераў-шасцідзясятнікаў; у водгук на рамана У. Віннічэнкі «На весах жизни» выступіў супраць настрою расчаравання ў рэвалюцыйным руху, якія распаўсюдзіліся сярод інтэлігенцыі. Яму належалі публікацыі па пытаннях эканомікі («Со стороны о промышленном кризисе» ў часопісе «Образование» за 1903 год); палітыкі («Капитализм и еврейский вопрос» у часопісе «Мир божий» № 4 за 1905 год). Апошні артыкул выйшаў

асобнай кнігай, выдаўцом якой быў Максім Горкі (тыраж быў арыштаваны ў 1908-м і знішчаны ў 1910-м).

Найбольшую цікаўнасць у сучаснікаў выклікаў цыкл артыкулаў, надрукаваных у часопісах «Вестник Европы», «Вестник знания», «Современный мир» і інш., дзе ён адным з першых у Расіі звярнуўся да аналізу працэсу пранікнення культуры ў рабочыя масы і ўзнікнення пралетарскай культуры. Большасць гэтых артыкулаў была аб’яднаная ў кнігу «Очерки рабочей интеллигенции», якая выйшла ў двух тамах у Петраградзе ў 1923 годзе, 2-е выданне – пад назвай «Рабочий класс и культура», таксама ў 2-х тамах, выйшла ў 1925-м у Маскве. Гэтыя публікацыі Клейнбартаносяць эскізы характар, але дзякуючы сабранай у іх багатай інфармацыі маюць значэнне першакрыніцы.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі Леў Максімавіч надрукаваў артыкул пра чытацкае ўспрыманне творчасці У. Караленкі, Максіма Горкага, а таксама ўспаміны «М.И. Гурович – “Харьковец”» у часопісе «Былое» № 16 за 1921 год; «Встречи. Леонид Андреев» № 24 за 1924 год у тым жа часопісе; «П.В. Карпович» у часопісе «Каторга и ссылка» № 35 за 1927 год. Акрамя гэтага ён кіраваў літаратурнымі студыямі Наркамасветы і ленинградскім пралеткультам.

Апошняй заўважнай літаратурнай працай Л. Клейнбарта была манаграфія «Молодая Белоруссия» (прысвечаная гісторыі беларускай літаратуры), што выйшла асобным выданнем у Мінску ў 1928 годзе. Яна была сустрэтая адмоўнай рэцэнзіяй В. Сутырына «“Минский марксизм” ленинградского издания» ў часопісе «На литературном посту» ў № 7 за 1929 годзе і станоўчай рэцэнзіяй Я. Карскага ў часопісе «Известия Отделения русского языка и словесности» Акадэміі навук за 1929 год. Янка Купала ў лісце з Мінска ад 2 чэрвеня 1929 года так адазваўся пра гэтае выданне: *«Напрасно Вы обратили если не серьёзное, то вообще внимание на “самокритические” ... отзывы недоучек-писак о Вашей книге...»*.

Памёр Л. Клейнбарт 20 лістапада 1950 года ў Ленінградзе, дзе і пахаваны.

Усевалод СЛАВИН

(Працяг. Пачатак у № 21)

Напрыканцы 1930-х настойліва хадзілі чуткі, адчувалася ў самой атмасферы, што будучы палітычныя змены, што багатыя людзі не толькі пазбавяцца ўсяго нажытага, а яшчэ будуць пакараныя. Разгубіліся гаспадары фальварка, расхалодзіліся. Да таго ж год выдаўся неўрадавым. Прыбытку аніякага. Стала рушыцца гняздо Казлоўскіх. Пайшлі да графа Ганова – Антоній служыць, а Донат упраўляючым. Але там не заладзілася ў іх. Абодва браты кінуліся ў п’янку. Фэлікс з сям’ёю выехаў у Польшчу, Юзаф пачаў прагульваць нажытае ў карты. Так і сышлі яны рана з жыцця. Толькі Гіляры, які быў кіраўніком у маёнтку, вельмі шкадаваў нажытае і лічыў, што ніхто не зачэпіць яго праз сталы ўзрост; але ў 1939 годзе ён трапіў пад рэпрэсіі. 60-гадовага чалавека пасадзілі ў турму ў Беравечча, што побач з Глыбокім і кіламетраў за 40 ад уласнай сядзібы. Неўзабаве пачалася страшная Вялікая Айчынная вайна.

Аднаго дня ўсё нарастаў і набліжаўся рокат самалётаў. Раптам тоўстыя сцены турмы задрыжэлі, як бы хто калаціў іх з вялізнай сілаю. У нявольнікаў узнікла трывожнае пачуццё небяспекі. І раптам зусім побач грывнуў выбух. Уся прастора турмы запоўнілася клубамі пылу, дыму, што ўзляталі ўгору, разносіліся на вялікую адлегласць, уздымалася цёмна-жоўтае палымя пажару. Затрэсліся краты, адляцела каваная загарадка, адкінула вароты, а праз сцяну прабіўся промнік святла. Зняволеныя, хто мог, пачалі выбірацца праз тую адзіную выратавальную адтуліну. Але не змаглі далёка адпаўці – сілаў не стала. Пару крокаў – і падалі ў знямоце. Схамянуліся вартаўнікі, кінуліся следам за ўцекачамі, пачалі страліць па іх. Як толькі ўсё сціхла, мясцовыя пахавалі мёртвых, а цудам ацалелых, у тым ліку і Гілярыя, выхадзілі. Ён памёр у адведзены яму Богам час.

Новыя жыхары фальварка

Для Мар’яна і Эміліі Руткевічаў, якія дагэтуль жылі на Мёршчыне, Казлоўскія былі роднымі дзядзькамі. Мар’ян ваяваў у Першую сусветную вайну. У апошнія дні вайны пасля чарговай перастрэлкі прама з поля бою падабралі немцы і забралі ў палон. Пасля трох гадоў зняволення цудам уцёк на радзіму. А яму было ўжо 27 гадоў. Бацькоў жывымі не застаў, трэба было самастойна будаваць далейшае жыццё, і хлопец прыехаў у фальварак да дзядзькоў як прыслуга. Таму яго палітычныя рэпрэсіі не кранулі. Хутка прыехала і сястра Эмілія.

Цішыня і бязлюддзе сустрэлі Эмілію ў маёнтку. Галоўных гаспадароў не было, і пабудовы практычна пуставалі. Што мог адзін брат зрабіць? Ужо разам пачалі разважаць, як ім жыць далей...

У прыроды свае законы. Цвіла вясна. А ў будынках – нібы прайшоў землятрус ці ўраган. Як даведаліся вяскоўцы, што гаспадароў няма ў фальварку, і ўзяліся рабаваць іх сядзібу. Не зважалі на тое, што там жылі людзі. Лепшыя рэчы з хаты цягнулі адно перад адным. Дзень і ноч, узвалішы на плечы, падбіралі ўсё, што маглі, з мэблі, астатняе – трушчылі, каб нічога не заставалася. «Што ж рабіць, калі няма ў людзей сумлення, хай бяруць», – супакойваў сябе і сястру Мар’ян.

– Нам і прысеці няма на чым, – абуралася Эмілія, гледзячы, што робіцца ў хаце. А тут неспадзяванка надарылася. Донат Бабіч з Амбросенак, які досыць чаго перацягнуў у сваю хату, тут ці пашкадаваў Мар’яна (быў з ім у добрых стасунках), ці то сумленне заела, але ўзваліў на плечы цяжкаваты зэдлік і панёс назад:

Г. Казлоўскі (канец 1930-х гг.)

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

– Нехта цягнуў яго, а я адабраў. А мне ён не патрэбен, – схлусіў Донат. – Бяры, Мар'ян, свой зэдлік, – шпульнуў яго мужчыну пад ногі і сам за дзверы. А з таго зэдліка па падлозе рассыпаліся залатыя манеты. Вочы брата і сястры засвяціліся радасцю – ёсць жа Бог на свеце, падаваў нам шчасце!

Аказваецца, грошы былі схаваныя ў тайніку яго ранейшымі жыхарамі, пра які ніхто не ведаў, і толькі ад удару аб падлогу раскрыўся.

– Ён наш выратавальнік, – абрадавалася Эмілія і паставіла важную рэч каля прыпечку, як на чарэнь лезці. І кожны раз выпадак нагадваў аб сабе.

...Пачалі брат з сястрой адладжваць сваё жыллё. Каб існаваць, трэба было працаваць, толькі зямля магла выратаваць ад голаду і галечы. Апрацоўвалі тую зямлю, якая ім засталася. З чым не спраўляліся, наймалі вяскоўцаў.

– Глядзі, Мар'ян, як спрытна ходзіць серп у руках маладой жанчыны, – паказала Эмілія кіўком галавы брату ў бок Франі, якая разам з іншымі наёмнымі жала жыта. Яна, родам з горада Свірж Львоўскай вобласці, трапіла ў гэтыя мясціны па волі лёсу.

У Франі маці памерла, калі ёй шэсць гадоў было. Нават аблічча яе не памятала. Бацька прывёў у хату другую жанчыну. У яе свае былі дзеці, ды і бацькавых пяцёра. Жылося вельмі цяжка ў вялікай сям'і. Ва Украіне ў 1930–1940-я гады была галечка. І як толькі Франі споўнілася 16 гадоў, разам з сяброўкамі паехала ў Латвію на заробкі. З тае ж прычыны з'явіўся там беларус Сяргей. Працавалі і адпачывалі, калі такое надаралася, разам. Паміж маладымі завязалася сяброўства, якое перайшло ў каханне. Надыйшоў час хлопцу вяртацца на радзіму. Дамовіліся з Франяй, што ён паедзе адзін, а потым вытрабуе яе. Чаканне горш за няволю. А калі няма вестачкі ад люблага чалавека, то здаецца, што і свет перастаў існаваць. Але не падмануў Сяргей, адгукнуўся і чакае яе на сваёй радзіме.

...Едзе дзяўчына да хлопца цягніком у свет як у капеіку. Усю няблізкую дарогу білася сэрца неўпапад, думкі раіліся ў галаве. І вось чуваць голас правадніцы: «Прыпынак Шаркаўшчызна. Стаім пяць хвілінаў». Дзяўчына з невялікім вузельчыкам у руках выйшла на платформу і стала аглядацца па баках. Раптам затрымала позірк на коннай павозцы. На ёй мужчына, апрануты ў суконную бурку, напружана трымаў лейцы і нервова разглядаў пасажыраў, якія выйшлі з вагонаў.

«Падобны да Сяргея, але гэта не ён», – стаўшы збоку, разважала жанчына.

Прайшла побач, параўнялася з павозкай. Трывога не сунілася.

– Франя! – раптам пачула голас. Дзяўчына азірнулася. Яе аклікнуў мужчына, які сядзеў на возе. Яна падбегла да незнаёмца.

– Мяне завуць Даніла. Я родны брат Сяргея. Франі стала лёгка-лёгка.

«Значыць, не ашукаў. Ён мяне кахае, чакае», – узрадавалася дзяўчына і пачала распытвацца:

– А чаму ён сам не прыехаў? Можна, яго дома няма?

– Не хвалойся. Ён проста спасаваў. Думаў, можна ты не прыедзеш... Ды і маці нашай баяўся – прывесці ў дом незнаёмку... Ёй жа падавай вясковую, нашанскую. А я, як старэйшы, разумею, што ў душы яго робіцца, запрэг каня і ў дарогу.

Прыехала дзяўчына ў чужую краіну, у незнаёмую сям'ю, зайшла ў хату і раптам разгубілася. Поўна людзей, што і прысесці з дарогі няма дзе. А гэта ж сабралася радня на агледзіны: «Каго ж выбраў Сяргей?» На галоўным месцы за сталом сядзела маці Паўліна з цыгарэтай у руцэ, побач – яе муж Антоній. На лаўцы пры печы прымасціліся сёстры Сяргея Ульяна, Марфа і Настася, стаяў побач брат Антон. Прама з парога Франя заўважыла суджанага. Ёй было гэтага дастаткова. Усе астатнія людзі здаліся як у тумане, за нейкай заслонай. Сяргей не кінуўся ёй на шыю, проста прывітаўся кіўком галавы і чакаў, як адрэагуюць прысутныя. Маладая дзяўчына раптам ажыла, павесялела, шпарка стала размаўляць па-руску з украінскім ахцэнтам. Радні, асабліва сваякроўцы, не да спадобы было, што сын не мясцовую ўзяў, а са свету прывёз.

Цяжасці пераносіла Франя разам з любым чалавекам. Шпаркая, весялуха, забавуна, яна не ліла слёзаў па розных дробязях. Паціху вілі ўласнае гняздо... Але сямейнае шчасце аказалася нядоўгім. Грымнула Вялікая Айчынная вайна і Сяргея забралі на фронт. Праводзіла, а пад сэрцам насіла дзіця. Цяжка развітваліся, адчувалі, відаць, што больш не сустраўца. З першых і да апошніх дзён вайны Франя з болем у душы сустракала дапытлівымі вачыма паштальёна. А вестак ад мужа не было. Застаўшыся адна з дачкой на руках у чужой краіне, у чужой сям'і, бы тая птушка з падбітым крылом, далёка лятаць не магла. Вярталіся вясковыя хлопцы з вайны, а пра лёс Сяргея ніхто не ведаў. Ішлі гады, Франя страціла надзею, што яе муж жывы. Праз пяць гадоў чакання выйшла замуж за Мар'яна. Праз шмат гадоў, калі краіна «паціплела» ў міждзяржаўных пытаннях, даведлася, што яе муж трапіў у палон і аказаўся ў Англіі. Там і завяршыўся яго жыццёвы шлях.

...Сюды, у панскі фальварак прыйшла Франя з дачкой, каб працаваць, зарабляць на прахыці. Так яна, гараджанка, з вясковымі жанчынамі працавала і з часам навучылася лён ірваць, жыта жаць, у печы паліць...

(Працяг будзе)

Нашыя дзеці

1 чэрвеня ў Міжнародны дзень абароны дзяцей рух «Пролайф Беларусь» пры падтрымцы месіянерскай службы мінскага Пакроўскага храма правёў акцыю «Чудо жыцця», якая адбылася ў прыходзе.

Мэтаю акцыі было прыцягненне ўвагі грамадскасці да трывожных з'яваў, што назіраюцца ў нашай краіне: у дзень здзяйснення больш за 100 абортў; смяротнасць вышэйшая за нарадзальнасць; вялікая колькасць разводаў; людзі паступова губляюць традыцыйныя сямейныя каштоўнасці. Акцыя прызвае аб'яднаць намаганні ў абароне жыцця з моманту зачатця, захаванні здароўя і дабрабыту дзя-

цей, умацаванні і падтрымцы шматдзетных сем'яў.

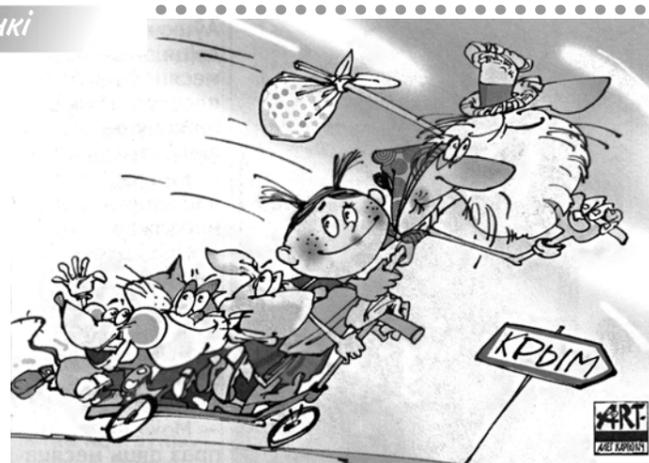
Пад час акцыі адбыліся набажэнства ў храме Пакроўаў Прасвятой Багародзіцы, прэзентацыі выстаўкі плакатаў у абарону жыцця і дзяцінства, лялечны спектакль «Потерянная радость», выступ дзіцячай музычнай студыі Пакроўскага храма. Таксама ўвазе прысутных былі прадстаўленыя інсцэніроўка «Маленький принц» А. Ждановіча (вядучы праграмы «Калыханка») і дызайн-інсталіяцыя «По ту сторону облаков» (запуск 100 шарыкаў у неба) і інш.

Паводле
інфармацыі арганізатараў

Жарт тыдня ад Каласка і Калінкі

Як аўцюк травіць каласкі жукоў на бульбе?

Разводзіць зялё ў вядры. Набірае ў рот і праз нос чмыхае на кожны корч. Кажуць жукі ад смеху дохнуць.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МІФАЛАГІЧНЫЯ ВОБРАЗЫ ў беларускім фальклоры – (працяг тэмы).

Яе героі пранікаюць ва ўсе сферы прасторы, у т.л. у «верхнюю» і «ніжнюю», а, вяртаючыся адтуль на зямлю, «згортваюць» медныя, срэбныя і залатыя палацы ў клубочкі ці яйкі, каб пасля зноў вярнуць ім першапачатковы выгляд. Казачнае яйка з'яўляецца тут мастацкай метафарай, якая сімвалізуе ўніверсальную патэнцыю быцця, здольнасць да зараджэння і росту. Міфалагічная прастора звычайна перадаецца казачнікам у камічна-гратэскавай форме, яго героі рыдлёўкай «дакопваюцца» да падземнага царства або на дрэве ці драбінах уздымаюцца на неба, каб пагутарыць там з анёламі, святымі і нават з самім Богам. Міфалагічны вобраз незваротнага часу таксама карнавалізуецца ў чарадзейнай казцы: яе героі на дыване-самалёце, у ботах-скараходах, на дзівосным кані ці, зрэшты, на чароўным кічэку вокамгненна пералетаюць не толькі зямныя, але і касмічныя адлегласці. Казачны час і прастора былі ўмоўнасць і пластычную падатлівасць, нярэдка зводзяцца да набору пэўных знакаў, сімвалаў і дэкарацыяў.

Асабліваасцю міфалагічнай канцэпцыі часу з'яўляецца яго «зваротнасць», што найбольш яскрава выявілася ў міфах пра смерць і ўваскрэсенне героя. Матэрыял адраджэння да новага жыцця – тыповая развязка шматлікіх беларускіх, рускіх і інш. славянскіх чарадзейных казак. Гэтая таямнічая міфічная падзея страчвае ў казцы сваю містычную сутнасць, набывае натуральныя формы з пэўнымі гратэскавымі адценнямі. У казцы «Драптах» зайздросныя браты забілі даверлівага Іваньку: доўга ляжаў ён, і «разнеслі крукі яго й костачкі па чыстаму полю». Адночы іх знайшоў воўк – чарадзейны памочнік забітага героя: «Стаў ён збіраць костачкі, адну к

адной прыкладваць», не хапіла толькі аднаго пальца. Узяў воўк лазіну, выстругаў палачку і прыклаў да рукі. Тады дыхнуў на костці, лазіна палачка стала пальцам, а Іванька ўстаў з мёртвых: «Ах, – кажаць, – як я смашна заснуў!» Найчасцей забіты герой адраджаецца да жыцця пасля таго, як крумкач (варыянты: змейка, чарадзейная кабылка і інш. міфічныя жывёлы ці птушкі) прыносіць «жывую і гаючую ваду» і апырсквае ёю мёртвага ці яго парэшткі.

У гратэскавым пераасэнсаванні ўвайшоў у беларускую чарадзейную казку біблейскі сюжэт «прарок Іона ў жываце кіта» – сімвал смерці і ўваскрэсення. Кінутага ў мора царэвіча праглынула вялікая рыбіна. Вось ён закурываў у яе жываце, расклаў там цяпельца, падсмажыў рыбінага мяса ды сілкуецца. Рыба не вытрымала гарачыні, адхаркнула яго на бераг. У казцы «Брат-баранчык» пераасэнсоўваецца біблейскі міф пра ахвярапрынашэнне Аўраама: хлопчык, пабыўшы ў абліччы баранчыка, зноў стаў сыном Ісакам. Разнавіднасцю казачнага ўваскрэсення з'яўляецца пашыраны ў беларускім фальклоры сюжэт амаладжэння, на якое здольныя толькі добрыя і высякародныя людзі. Перайначванне біблейскага сюжэта пра выратаванне Богам шматпакутнага Іова знаходзім у казцы «Круці не круці, а трэба ўмерці», запісанай А. Сержпутоўскім. Шматлікія казачныя метамарфозы (ператварэнні герояў, часцей герайнаў, у жывёлы, птушкі, дрэвы, кветкі, нават фрагменты ландшафту) сімвалізуюць тоеснасць чалавека самому сабе, цэласнасць яго асобы ў зменлівым, «цякучым» свеце. На метамарфозах грунтуецца шырока вядомы казачны сюжэт пра царэўну-жабу.

(Заканчэнне артыкула ў наступных нумарах)